

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΠΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία:

Ερμηνευτική προσέγγιση των ποιημάτων ποιητικής του Νικηφόρου
Βρεττάκου και συγγραφή ποιημάτων ποιητικής.

Καρδαμάκη Μάρθα

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Γεωργία Καλογήρου

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο τον χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ερμηνευτική προσέγγιση των ποιημάτων ποιητικής του Νικηφόρου
Βρεττάκου και συγγραφή ποιημάτων ποιητικής.

Καρδαμάκη Μάρθα

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Γεωργία Καλογήρου
Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
και της Διδακτικής της στο ΕΚΠΑ

Συν-επιβλέπων Καθηγητής:
Ευριπίδης Γαραντούδης
Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας
του ΕΚΠΑ

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στη Δημιουργική Γραφή και επικεντρώνεται στη διερεύνηση και ερμηνεία των ποιημάτων ποιητικής του Νικηφόρου Βρεττάκου, αντλημένων από την μακροχρόνια ποιητική του πορεία.

Το θεωρητικό μέρος έχει δύο άξονες. Ο ένας εμβαθύνει στον όρο Ποιητική από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας και στις απόψεις που έχουν διατυπωθεί για τα ποιήματα ποιητικής, όπως, επίσης, στην ιδιαίτερη περίπτωση του Νικηφόρου Βρεττάκου ως ποιητή ποιημάτων για την ποίηση. Στον δεύτερο άξονα επιδιώκεται η ερμηνεία πληθώρας ποιημάτων ποιητικής του Νικηφόρου Βρεττάκου. Η μέθοδος που αξιοποιήθηκε για την έρευνα των ποιημάτων είναι η ανάλυση περιεχομένου μέσα από την οποία καταμαρτυρούνται όλα τα στοιχεία της ιδιαίτερης ποιητικής φυσιογνωμίας του ποιητή και το *modus operandi* του. Ερμηνεύονται κυρίως τα θέματα, τα σύμβολα και τα μοτίβα, που μετέρχεται ο απαράμιλλος Λάκωνας ποιητής. Έτσι, διερευνώνται οι όψεις της ποιητικής του, το υλικό και τα εργαλεία του, όπως η έννοια του σύμπαντος, αλλά και του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ως αδιάσπαστων μεταξύ τους στοιχείων, η σωματικότητα, η αγάπη, το ουμανιστικό και φιλειρηνικό πνεύμα, καθώς και η μεταφυσική αναζήτηση και ο Χριστιανισμός και η άποψη περί ελλιπούς γλώσσας. Επιπλέον, φωτίζεται η ποιητική αποτύπωση των σκέψεών του για τον βαθύτερο ρόλο του ποιητή ως πνευματικού ταγού και ενεργού πολίτη, ο πόνος ως λυτρωτικό όχημα, η δημιουργική σιωπή ως πύλης εισόδου στην ποιητικότητα, οι αμφιβολίες αλλά και η πληρότητα που αισθάνεται γράφοντας, όλο το φάσμα των συναισθημάτων, από την ευφροσύνη και την αγαλλίαση της βαθύτερης γνώσης που προσφέρει η ποιητική σύλληψη έως και την ψυχική οδύνη και τα διανοητικά αδιέξοδα που συναντά κατά την κοπιώδη προσπάθεια της «γέννησης» του ποιήματος. Η βαθιά του ανάγκη να αφηθεί στην καλλιτεχνική του σύλληψη για να υπάρξει. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η είσοδος στο «εργαστήριο» της ποίησης, στα «άδυτα» του γιατί ο ποιητής αφιερώνει τόσο μεγάλη έκταση στη συγγραφή της εν λόγω κατηγορίας ποιημάτων, βοηθώντας τον αναγνώστη να έρθει ένα βήμα κοντύτερα με την ουσία της ποίησης. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας- το δημιουργικό- επιδιώκεται η συγγραφή ποιημάτων ποιητικής με τα σύνεργα που μετέλθε ο Βρεττάκος. Υιοθετήθηκε- όσο είναι δυνατόν- το ύφος, το λεξιλόγιο και οι στιχουργικές του νόρμες, ιδιαίτερα από την τρίτη περίοδο και έπειτα, όπου

έχει ήδη στραφεί στη νεωτερική ποίηση και ανθίζουν τα ποιήματα ποιητικής του- ενώ η έμπνευσή του περιστρέφεται γύρω από τα θέματα και τα σύμβολα του ποιητικού του σύμπαντος. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιήθηκαν λέξεις όπως «ποίηση», «ποίηση», «λέξεις», «σύμπαν», «φύση», «αγάπη», «έρωτας», «Θεός».

Λέξεις- Κλειδιά: Νικηφόρος Βρεττάκος, Ποίηση, Ποιήματα ποιητικής, θέματα, μοτίβα, σύμβολα, εργαλεία ποίησης, έμπνευση.

Abstract

The present thesis was prepared within the framework of the Postgraduate Program “Creative Writing” and focuses on the investigation and interpretation of the poetic poems of Nikiforos Vrettakos, drawn from his long-term poetic career.

The theoretical part has two axes. The first delves into the term “Poetics” from antiquity to the present day, and the views that have been expressed about poetic poems, as well as in the particular case of Nikiforos Vrettakos as a poet of poems about poetry. The second axis seeks to interpret a multitude of poetic poems by Nikiforos Vrettakos. The method used for the research of the poems is content analysis, through which all the elements of the poet's particular poetic physiognomy and his “modus operandi” are documented. The interpretation is based on the themes, symbols and motifs that the incomparable Laconian poet uses. Thus, the aspects of his poetics, his material and his tools are explored, such as the concept of the universe, but also of the natural and man-made environment as inseparable elements, of corporeality, love, the humanistic and peace-loving spirit, as well as the metaphysical quest and Christianity and the view of incomplete language. In addition, the poetic depiction of his thoughts on the deeper role of the poet as a spiritual leader and active citizen, pain as a redemptive vehicle, creative silence as a gateway to poetry, the doubts but also the completeness he feels while writing the entire spectrum of emotions, from the joy and exultation of the deeper knowledge offered by poetic conception to the mental anguish and the intellectual impasses he encounters during the arduous effort of the “birth” of the poem, are illuminated. His deep need to be left to his artistic conception in order to exist. In this way, entry into the “laboratory” of poetry, into its “sanctuaries” is achieved because the poet devotes so much space to writing this category of poems, helping the reader to come one step closer to the essence of poetry.

In the second part of the work - the creative - the aim is to write poetic poems with the tools that Vrettakos brought. His style, vocabulary and lyrical norms were adopted - as much as

possible, especially from the third period onwards, where he has already turned to modern poetry and his poetic poems flourish while the inspiration revolves around the themes and symbols that the great poet brought. Therefore, words such as "poem", "poetry", "words", "universe", "nature", "love", "love", "God" were used.

Keywords: Nikiforos Vrettakos, Poetry, Poetic poems, themes, motifs, symbols, poetic tools, inspiration.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Caracausi, M, Καλογήρου, Τζ. (2021) «Η παιδική ηλικία και το τραύμα του πολέμου στην ποίηση και τα διηγήματα του Νικηφόρου Βρεττάκου» Ассоциация неοэллинистов (Россия) КАФЕДРА ВИЗАНТИЙСКОЙ И НОВОГРЕЧЕСКОЙ ФИЛОЛОГИИ Научно-теоретический журнал, №9
- Culler, J. D. (2000). *Λογοτεχνική θεωρία: μια συνοπτική εισαγωγή, μετάφραση*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Rotolo, V. (1985). Η αντίληψη της ποίησης στο Νικηφόρο Βρεττάκο, *Νέα Σύνορα, Τεύχος* 78, σσ. 122 – 124.
- Rotolo, V. (1976). «Νικηφόρος Βρεττάκος – Σημειώσεις σε μια Ποιητική Οδοιπορία». Στο *Μελέτες για το έργο του*. (σσ. 11-31). Αθήνα: Διογένης
- Todorov, T. (1989), *Ποιητική* (μτφρ.: Αγγέλα Καστρινάκη), Αθήνα: Γνώση

Ελληνόγλωσσες

- Αδάμος, Τ. (1990). Η ποιητική δημιουργία του Νικηφόρου Βρεττάκου. *Αιολικά Γράμματα, Τεύχος 115-116*, σ. 72-74.
- Αθανασόπουλος, Β. (1993). Η τριλογία της συνείδησης του εαυτού και του κόσμου. Στο Π.Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.). *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912 – 1991)*. (155-186) Αθήνα: Δόμος
- Αθανασόπουλος, Β. (1994). Ο διάλογος του Νικηφόρου Βρεττάκου με την ποίηση. Στο Φώτα και Φωτισμοί του Νικηφόρου Βρεττάκου (20 – 45). Τετράδια «Ευθύνης»: 33 Αθήνα: Ευθύνη
- Αιλιανού, Ε. (1993). Η ποίηση του Βρεττάκου, ο κόσμος και ο Ταΰγετος. Στο Στο Π.Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.). *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912 – 1991)*. (276-274) Αθήνα: Δόμος
- Ανδρειωμένος, Γ. (2012) «Όψεις μιας ερασικίνδυνης διαδρομής» (Σκόρπιες σκέψεις ενός αναγνώστη). Στο Δ. Παπακώστας (Επιμ.) *Στης μνήμης το διάστημα* (σσ.149-165) Αθήνα: Ποταμός & Ευγενία Παπαδημητρίου και Κώστας Βρεττάκος
- Ανωμερίτης, Γ. (2013). *Η ποιητική στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου. Μια θεματική ανθολογία «ποίησης» του έργου του*. Αθήνα: Ποταμός

Αριστοτέλης. *Ποιητική*. Ανακτήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 2025, από
https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=76

Βρεττάκος, Ν. (1976) *Μελέτες για το έργο του*. Αθήνα: Διογένης

Βρεττάκος, Ν. (1981). *Τά ποιήματα*. Τόμος πρώτος. Αθήνα: Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1983). *Ο διακεκριμένος πλανήτης*. Αθήνα: Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1984). *Ηλιακός Λύχνος*. Αθήνα: Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1986) *Εκκρεμής δωρεά*. Αθήνα: Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1988) *Χορωδία*. Αθήνα: Τα Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1988) *Η Φιλοσοφία των Λουλουδιών. Εικονογράφηση, καλλιτεχνική και τεχνική επιμέλεια Γιώργη Βαρλάμου*. Αθήνα: [Artigraf]

Βρεττάκος, Ν. (1991). *Συνάντηση με τη θάλασσα: Ποιήματα*. Αθήνα: Τρία Φύλλα

Βρεττάκος, Ν. (1993). Εμείς και ο κόσμος μας. Στο Π.Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 67-72). Αθήνα: Δόμος.

Βρεττάκος, Ν. (1995). *Οδύνη. Αυτοβιογραφικό χρονικό*. Αθήνα: Πόλις

Βρεττάκος, Ν. (1999). *Τά ποιήματα*. Τόμος δεύτερος. Αθήνα: Θεμέλιο &Κ. Βρεττάκος

Βρεττάκος, Ν. (2022). *Το βάθος του κόσμου*. Αθήνα: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης

Γαλανάκη, Ρ. (1997). *"Βασιλεύς ή στρατιώτης"; Σημειώσεις, σκέψεις, σχόλια για τη λογοτεχνία*. Αθήνα: Άγρα.

Γερακίνη, Α. (2016). Φορμαλισμός. Νέα Κριτική και Δομισμός: μια κριτική προσέγγιση στις κειμενοκεντρικές θεωρίες της Λογοτεχνίας. Ανακτήθηκε από
https://erkyna.gr/e_docs/periodiko/dimosieyseis/filologia/t08-16.pdf

Γεράνης, Σ. (1985) Αναζητώντας την ανθρωπιά στους στίχους του Βρεττάκου. *Νέα Σύνορα, Τεύχος 78^ο, Χρόνος 13^{ος}*, σσ. 79-80

Γεράνης, Σ. (1993). Το ανθρώπινο σώμα και τα ιερά του σκεύη στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου(1912-1991)*, (σσ. 251-266). Αθήνα: Δόμος.

Γεωργιάδου, Α. (2020). *Ο Νικηφόρος Βρεττάκος και η οπτική ποίηση*. Ανακτήθηκε στις (3/02/2025), από:

<https://www.periou.gr/%CE%B1%CE%B3%CE%AC%CE%B8%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%85-%CE%BF->

%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%B2%CF%81%CE%B5%CF%84%CF%84%CE%AC%CE%BA/

- Γιαννόπουλος, Π. (1993). Σημασιολογικές και σημειολογικές παρατηρήσεις στην έννοια της γλώσσας στο ποιητικό έργο του Βρεττάκου. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 227-250). Αθήνα: Δόμος.
- Γιώτη, Α. (2014). Παρατηρήσεις για μια ποιητική της αυτοβιογραφίας στο έργο του Νικηφόρου Βρεττάκου. Έργα και ημέρες ενός ποιητή-αγρότη, *Κονδυλοφόρος, Τόμος 13*, σσ.133-157.
- Γκότοβος, Α. Ν. (1987). *Το μυθικό και ιδεολογικό σύμπαν της ποίησης του Νικηφόρου Βρεττάκου*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα
- Γκότοβος, Α. Ν. (1993). Ο ποιητικός μύθος του Βρεττάκου και ο Χριστιανισμός. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 409-423). Αθήνα: Δόμος.
- Γκρης, Η. (1990), *Ο Νικηφόρος Βρεττάκος μιλάει στον Ηλία Γκρή, για το έργο του, με αφορμή την ποιητική συλλογή "Συνάντηση με τη θάλασσα"* [Τηλεοπτική Εκπομπή]. Αθήνα: ΕΡΤ
- Γκρίτση- Milliex, Τ. (1993). Ζωή στη γλάστρα του θανάτου (Νικηφόρος Βρεττάκος). Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 209-218). Αθήνα: Δόμος.
- Δημόσια κεντρική βιβλιοθήκη Σπάρτης. *Βιογραφικά στοιχεία Νικηφόρου Βρεττάκου*. Ανακτήθηκε 3 Φεβρουαρίου, 2025, από <https://nikiforos.edu.gr/viografia-nikiforou-vrettakou/>
- Ελύτης, Ο. (2020). *Λόγος στην Ακαδημία της Στοκχόλμης*. Ανοικτή Βιβλιοθήκη. Ανακτήθηκε 4 Φεβρουαρίου, 2025, από:
[file:///C:/Users/HUAWEL/Downloads/%CE%9B%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%91%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A3%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7%CF%82%20%CE%9F%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%83%CE%AD%CE%B1%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%82%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/HUAWEL/Downloads/%CE%9B%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%91%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A3%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7%CF%82%20%CE%9F%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%83%CE%AD%CE%B1%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%82%20(6).pdf)

- Κακούρου- Χρόνη, Γ. (1993). Χρονολόγιο Νικηφόρου Βρεττάκου. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου(1912-1991)* (σσ. 251-266). Αθήνα: Δόμος.
- Κακούρου- Χρόνη, Γ. (2012). Σύνδεσμος Φιλολόγων Μεσσηνίας, Ο Ταύγετος του Νικηφόρου Βρεττάκου (σσ.1-4). Α
- Καλογήρου, Γ. (1990). Η λάμπουσα παιδικότητα. *Αιολικά Γράμματα, Τεύχος 115-116*, σσ. 99-102.
- Καλογήρου, Γ. (1993). Συνάντηση με τη θάλασσα. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 323-328). Αθήνα: Δόμος.
- Καλογήρου, Τ. – Οικονομίδου Β. (2013). Η ονειρική/ οραματική ενατενιση του φυσικού και θαλάσσιου τοπίου στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου. Στο Ξ. Σκαρτσή (Επιμ.), *Ποίηση και Όνειρο, 5-8 Ιουλίου 2012*. (σσ.17-29). Αθήνα: Μανδραγόρας
- Καλταμπάνος, Ν. (1986). *Η Νέα Κριτική. Η πλάνη του "αντικειμενισμού" στη λογοτεχνική θεωρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Έρασμος.
- Καραντώνης, Α. (1990). Ποιητική και πνευματική νίκη. *Αιολικά Γράμματα, Τεύχος 115-116*, σσ. 15-16.
- Κασίνης, Γ. (2022). *Κωστής Παλαμάς. Τα ποιήματα ποιητικής*. Λευκωσία: Επιφανίου
- Κατσίκη- Γκίβαλου, Α. (1993). Διάλογος με την ποίηση: Η συλλογή του Νικηφόρου Βρεττάκου «Στο βάθος του κόσμου». Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 117-132). Αθήνα: Δόμος.
- Κόνολι, Ν. (2013). «Μεταφράζοντας» τον Νικηφόρο Βρεττάκο: Επίλογος στο έργο του. Στο Ξ. Σκαρτσή (Επιμ.), *Ποίηση και Όνειρο, 5-8 Ιουλίου 2012* (σσ. 30-37). Αθήνα: Μανδραγόρας
- Κουκουλομάτης, Δ. (1993). Ο Ποιητής κι ο ΠΟΙΗΤΗΣ (Το θείο στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου). Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου(1912-1991)* (σσ. 187-202). Αθήνα: Δόμος.
- Κυριαζή, Ν. (1998). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις
- Λεοντάρης, Β. (2001). *Κείμενα για την ποίηση*. Αθήνα: Νεφέλη
- Μακρίδου, Π. (2023). *Τα ποιήματα ποιητικής του Αντώνη Φωστιέρη: ο ποιητής, το ποίημα, ο αναγνώστης*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ελλάδα

- Μαστροδημήτρης, Π. Δ. (1993). Η παναρμόνια γλώσσα του Νικηφόρου Βρεττάκου. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 41-65). Αθήνα: Δόμος.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Ποιητικός-ή-ο*. Στο Γ.Τσιβεριώτης (Επιμ.), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων* (σσ.1435). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ.
- Νάκας, Θ. (2012). «1ο Επιστημονικό Συνέδριο: Νικηφόρος Βρεττάκος, από την Πλούμιτσα στην αιωνιότητα» (Γύθειο, 9-10 Δεκεμβρίου 2017).
- Νικορέτζος, Δ. (1990). Νικηφόρος Βρεττάκος, Ένας «Άγιος» της Ελληνικής ποίησης, *Νέα Εστία, Αθήνα. Τόμος: 127^{ος}, Τεύχος: 1509*, σσ. 603-605
- Παλλάντιος, Μ. (1993). Αποχαιρετισμός στον Νικηφόρο Βρεττάκο. Στο Π. Δ. Μαστροδημήτρης (Επιμ.), *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)* (σσ. 41-65). Αθήνα: Δόμος.
- Πυλαρινός, Θ. (2015). *Οι ποιητές για την ποίησή τους, Poeticanet*. Ανακτήθηκε στις 27 Ιανουαρίου, 2025, από <https://www.poeticanet.gr/poities-poiisi-toys-a-1510.html>
- Ρότολο, Β. (1990). Η ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου. *Αιολικά Γράμματα, Τεύχος 115-116*, σσ. 35-40.
- Σαββίδης, Γ. Π. (1985/2011). «Ποιήματα ποιητικής του Καβάφη», *Μικρά Καβαφικά, Α'*, Αθήνα: Ερμής: σσ. 281-311.
- Σακελλάκος, Σ. (1991). «Εγώ, ο τρισχιλιομυριοστός σου μικρός υιός»: Νικηφόρος Βρεττάκος. Η τελευταία συνέντευξη.
- Σαμαράς, Γ. (1976), Η αποστολή του ποιητή στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου, Στο *Στης μνήμης το διάστημα*, (σσ. 249-262). Αθήνα: Διογένους
- Τικτοπούλου, Κ.(2012). *Όψεις της ποίησης του Νικηφόρου Βρεττάκου*. Ανακτήθηκε 4 Φεβρουαρίου, 2025, από <https://www.blod.gr/lectures/opseis-tis-poiisis-tou-nikiforou-brettakou/>
- Φίλιας, Β. (1998). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg, 2^η έκδοση
- Φωτίου- Βλάχου, Μ. Νικηφόρος Βρεττάκος «...Μια ανθρώπινη καρδιά φορτωμένη τον κόσμο». *Αιολικά Γράμματα, Τεύχος 115-116*, σσ.87-93.

Χουρδάκης, Ν. Ι. (1991). Σκέψεις για τη θρησκευτικότητα στην ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου. *Γιατί Μηνιάτικη Σερραϊκή επιθεώρηση πολιτικού- κοινωνικού και πολιτιστικού προβληματισμού*. Αρ: 195

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.